

Tanık, İ. H. & Kılavuz, N. (2021). Açıksöz gazetesi ve gazetesinin Bursa'da Yunan işgali üzerine yazıları. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(41), 839-870.

DOI: 10.21550/sosbilder.855706
Araştırma Makalesi / Research Article

AÇIKSÖZ GAZETESİ VE GAZETENİN BURSA'DA YUNAN İŞGALİ ÜZERİNE YAZILARI*

İbrahim Halil TANIK**

Nuran KILAVUZ***

Gönderim Tarihi / Sending Date: 7 Ocak / January 2021

Kabul Tarihi / Acceptance Date: 2 Mart / March 2021

ÖZET

Gazeteler günlük olayları halka aktaran en önemli yayın organlarından. Mondros Ateşkes Antlaşması sonrası Anadolu'nun işgal edilmesi, özellikle 15 Mayıs 1919'da İzmir'in işgali halk nazarında büyük bir hezeyan uyandırmıştır. Bu işgallere karşı Müdafaa-yı Hukuk ve Redd-i İlhak Cemiyetleri vasıtasıyla Kuva-yı Milliye kurulmuştur. Bu süreçte Anadolu işgallerinin haksız yere yapıldığını ve işgale karşı direnişi desteklemek için Anadolu'da birçok yayın organı faaliyette bulunmuştur. Milli Mücadele dönemine katkı sağlayan en önemli gazetelerden birisi de Kastamonu'da yayın hayatına başlayan Açıksöz gazetesidir. Bu çalışmada, Bursa ve civarında Yunan işgali döneminde yaşanan gelişmelere değinilmiştir. Bu gelişmeler Açıksöz'den edinilen bilgiler çerçevesinde değerlendirilmiş olup aynı zamanda arşiv belgeleri ve telif eserlerden de yararlanılmıştır. Böylece gazetesinin zor bir dönemde önemli bir görevi yerine getirme çabası ve Yunan işgali döneminde resmî kayıtların haricinde yaşananlar incelenmeye çalışılmıştır. İşgal döneminde sivillerin maruz kaldığı

* Bu çalışma, İbrahim Halil Tanık tarafından 2012 yılında tamamlanan "İ. İnönü Zaferi'nden İzmir'in Kurtuluşuna Kadar Açıksöz Gazetesinde Batı Cephesi Haberleri" başlıklı yüksek lisans tezinden yararlanılarak üretilmiştir.

** Dr. Öğr. Üyesi, Harran Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Şanlıurfa / TÜRKİYE, ihaliltanik@harran.edu.tr

*** Dr. Öğr. Üyesi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Erzincan / TÜRKİYE, nkilagiz@erzincan.edu.tr

durumlar, işgalcilerin mezalimle birlikte tahrip ve tahkir politikası, bu çalışmanın içeriğini oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Açıksöz gazetesi, Bursa, Milli Mücadele, Yunan işgali, Batı Anadolu*

Açıksöz Newspaper and News About the Greek Occupation in Bursa

ABSTRACT

Newspapers are among the most important media organs in transferring daily events to the public. The occupation of Anatolia after the Mondros Armistice Agreement, especially the occupation of Izmir on May 15, 1919, caused a great passion in the eyes of the public. Against these invasions, National Forces (Kuva-yı Milliye) was established through Defense of Rights and Refusal Societies (Müdafaa-yı Hukuk ve Redd-i İlhak Cemiyetleri). During this period, many media outlets in Anatolia acted to support the resistance of Anatolia against invasions. One of the most important newspapers contributing to the War of Independence is the Açıksöz newspaper, which started its publication life in Kastamonu. In this study, the developments in Bursa and its vicinity during the Greek occupation period are mentioned. These developments were evaluated within the framework of the information obtained from the Açıksöz newspaper, and at the same time, archive documents and copyright works were used. Thus, the efforts of the newspaper to fulfill an important task in a difficult period and what happened during the Greek occupation period other than official records were tried to be examined. The situations that civilians were exposed to during the occupation period, the occupiers' policy of destruction and insult along with atrocities constitute the content of this study.

Key words: *Açıksöz newspaper, Bursa, National Struggle, Greek occupation, West Anatolia*

Giriş

Anadolu'da işgale karşı Milli Mücadele'nin başarıyla sonuçlanmasında Kastamonu, büyük bir öneme sahiptir. İşgale uğramamasına rağmen, Milli Mücadele'nin Anadolu'da başlamasıyla birlikte, gerçekleşen her türlü gelişmeyi çok yakından takip etmiştir. Bu

takibi Açıksöz gazetesi aracılığıyla gerçekleştirmiştir. Kastamonu'da bu tür gelişmelerin entelektüel arka planında eğitim kurumları ve yayın hayatının rolü büyüktür. Böylece okuryazar oranının artmasıyla şehrin entelektüel birikimi gazeteciliğe ve memleket meselesine olan ilgi de artmıştır. Şehirde pek çok bölgeye göre lisenin erken (1887) tarihte açılması (Kaya & Özkurt, 2018: 42), vilayet matbaasının gelişimiyle ilk gazetenin 1872'de yayımlanması (Eski, 2012: 146), şehrin entelektüel kadrosunun yetişmesine katkı sağlamıştır. Açıksöz gazetesi, 15 Haziran 1919'da (Açıksöz, 15 Haziran 1919, Numara: 1) Kastamonu Lise müdürü Mehmet Behçet, meslektaşları Hüsnü (Açıksöz), Ahmet Hamdi (Çelen) ve diğerleri¹ hep birlikte Kastamonu'da yayımlamaya başlamışlardır (Eski, 1995: 15). 19 Ekim 1920'de Mehmet Akif (Ersoy) Kastamonu'ya gelmiş, Açıksöz gazetesini ziyaret ederek, bu tarihten itibaren gazetede yazı yazmaya başlamıştır. Gazetenin 21 Şubat 1921 tarihli 123. sayısında, İstiklâl Marşı yayımlanmıştır (Eski, 1983: 8). Açıksöz gazetesi çok güçlü bir yazar kadrosuna sahip olmuş ve daha yayımlandığı ilk günden itibaren çok fazla okurun dikkatini çekmiştir. 30 Ağustos 1920 tarihli 74. sayıdan itibaren Açıksöz gazetesinin yönetim kadrosunda değişiklik olmuş, bu değişiklik ile Hüsnü Bey² imtiyaz sahibi ve sorumlu müdür olmuştur (Açıksöz, 30 Ağustos 1920, Numara: 74).

---

¹ Tahir (Karaoğuz) Bey ve lise öğrencileri.

² Hüsnü Açıksöz, 1896 yılında, Bulgaristan'ın Kırcaali şehrinde doğmuştur. Mahkeme kâtabi olan babasının görevi gereği önce Çerkeş'e gelmiş, burada ilkokulu ve rüştiyeyi bitirmiştir. Daha sonra babasının Kastamonu'ya atanması üzerine Kastamonu Sultanî sine eğitim görmeye başlamıştır. Öğrenimi devam ederken askere alınmış ve 15 Eylül 1915-31 Ekim 1918 tarihleri arasında Kafkas Cephesi'nde ihtiyat zabıtlığı mülâzım-ı sâniliginde bulunmuş, askerlikten sonra tekrar Kastamonu'ya dönmüş ve kalan öğrenimini 1919 yılında tamamlamıştır. Aynı yıl, İstanbul Üniversitesi Hukuk Mektebi'ne kayıt yaptırmış ancak içinde bulunduğu elverişsiz durumdan dolayı İstanbul'dan tekrar Kastamonu'ya dönmüştür. Hüsnü Bey, 28 Eylül 1919'da Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kurucuları arasında yer almıştır. 5 Kasım 1919-1 Nisan 1920 tarihleri arasında valilikte şifre ve sansür memurluğu yapmıştır. 1921 yılında Kızılay Derneği

Gazete okuryazar kitlelerini çoğalttıkça kendine olan güvenini tazelemiş, sayfa sayısı ve adedinde, yayımlandığı gün sayısında artış göstermiştir. Gazete, 9 Mart 1921 tarihli 128. sayısından itibaren cumartesi dışında çıkarılmaya başlanmış, ebadı aynı kalarak, sayfa adedi 4'ten 2'ye inmiş, sütun adedi ise 5'e çıkmıştır³. Abone bedeli ise yıllık 700, altı aylık 350, üç aylık 200 kuruş olmuştur. Gazetenin, 1 Nisan 1921 tarihli 148. sayısında ebadı 41x57'ye büyütülmüş ve sütun adedi 5 olarak kalmıştır. Gazetenin, 15 Haziran 1921 tarihli 209. sayısından itibaren İsmail Habib (Sevük) tarafından her gün bir başmakale yayımlanmaya başlanmıştır. 20 Ağustos 1921'den itibaren İsmail Habib (Sevük) başyazar olmuş ve 13 Ekim 1922'ye kadar başyazarlığı devam etmiştir. 16 Aralık 1922 tarihinden 12 Aralık 1924 tarihine kadar Dr. Fazıl (Berki) başyazarlık görevini yürütmüştür (Eski, 1995: 440). Günlük konuların önemine binaen başmakaleye verilen önemden dolayı, düzenli bir başyazar olmasa da konusunda uzman kişiler isimsiz başmakale yazmaya devam etmiştir. 19 Eylül 1927 tarihli 2402. sayıdan itibaren Ahmet Hamdi (Çelen), Açıksöz gazetesini tamamen devretmiş, Hüsnü Bey gazetenin tek sahibi olmuştur. Türkiye'de alfabe değişikliğinden sonra

---

yönetim kurulu üyeliğine seçilmiş; 1922'de Çocuk Esirgeme Kurumu Kastamonu Şubesi kurulurken saymanlık görevi üstlenmiştir. 2 Ekim 1920-7 Mart 1924 tarihleri arasında Dârülhilafe Medresesi'nde, 8 Mayıs 1924-8 Aralık 1925 tarihleri arasında İmam-Hatip Mektebi'nde Türkçe öğretmenliği, daha sonra dört yıl da Sanat Mektebi'nde Türkçe ve Tarih öğretmenliği görevinde bulunmuştur. İki dönem İl Umumi Meclis üyeliğine seçilmiştir. Cumhuriyet Halk Fırkası il teşkilatı kurulurken yönetim kurulunda görev almıştır. 1939 yılında VI. dönem Kastamonu milletvekilliğine seçilmiştir. Hüsnü Bey, aynı yıl İstanbul'da vefat etmiştir. Hüsnü Bey, Açıksöz gazetesinden başka gazetelerde de yazılar yazmıştır. Hüsnü Bey'in en kıymetli eseri *İstiklâl Harbi'nde Kastamonu* adlı kitabıdır. Bu eserde Kastamonu'da yaşadıklarını gördüklerini anlatmış; o zaman kurulan dernekler ve memleketine uğrayan önemli şahıslar hakkından önemli bilgiler vermiştir. Bu kitabından başka *Baş Efendi, Kim Kimi Yola Getirdi* adlı iki küçük piyes kitabı daha vardır (Eski, 2008: 1-7).

³ Gazetenin bu sayısında "Cumartesi gününden mâ-adâ her gün neşrolunur" açıklaması yazılmıştır (Açıksöz, 9 Mart 1921, Numara: 128).

gazete, yeni harflerle yayımlanmış, 9 Eylül 1928 tarihli sayısında ilk defa yeni harflerle dizilmiş haberler okuyuculara sunulmuştur. Gazete, 5 Aralık 1928 tarihinden itibaren tamamen yeni harflerle haber yapmaya başlamış, 2 Ocak 1930 tarihinden itibaren sadece pazartesi ve perşembe günleri yayımlanmıştır (Demircioğlu, 1972: 70-75)⁴.

Gazetenin yayın politikası; Millî Mücadeleyi adım adım takip edip yapılanları halka duyurmak, başarıları coşkuyla karşılamak, TBMM'yi ve Mustafa Kemal Paşa'nın liderliğini desteklemektedir (Koloğlu, 2015: 115). Bu politika gereği Türk ordusunun bütün galibiyetlerini yüceltmiş, işgal kuvvetlerini başarılarını en aza indirerek cephe gerisinde psikolojik bir destek sağlamıştır (Söylemez, 1993: 411-416). Gazete, Millî Mücadele hakkında halkı aydınlatmış (Eski, 1983: 654), Kastamonu ve çevresinde "Millî Mücadele'nin Sesi" olmuştur (Bulğu, 2001: 1). İngilizlere karşı topyekûn aleyhte yayın yaparken, İstanbul Hükümeti'ni de şiddetle eleştirmiş ve Damat Ferit Paşa Hükümeti'ni İtilaf Devletleri tarafından yönetilen biri olarak görmüş ve yayın politikasını da bu doğrultuda geliştirmiştir (Tanık, 2012: 44).

Gazete aynı zamanda Sovyetler Birliği'nde meydana gelen Bolşevik ihtilaliyle yakından ilgilenmiş ve buradaki gelişmeleri sütunlarına taşımıştır (Açıksöz, 27 Eylül 1920, Numara: 81). Böylece yurdun doğusuna da ilgi gösterilmiş, Ankara hükümetinin tavırları bu doğrultuda takip edilmiştir.

Batı Anadolu'da meydana gelen Türk-Yunan savaşını yoğun bir şekilde takibe almış ve Yunan işgalinin sonuna kadar cepheden haberler

---

⁴ Açıksöz gazetesinin 14 Aralık 1931 tarihli 3691. sayısı ile yayın hayatı sonlanmıştır. Gazetecilik mesleğinden vazgeçmeyen Hüsnü Bey, 25 Mayıs 1937 tarihinde ise Doğrusöz gazetesiyle mesleğine devam etmiş (Demircioğlu, 1972: 79) ve bu gazete yayın hayatına günümüzde de devam etmektedir (<https://dogrusozgazetesi.com/>) Erişim Tarihi: 08.12.2020. Açıksöz gazetesinin mevcut nüshaları Kastamonu Yazma Eser Kütüphanesi ve TBMM Mikrofilm Arşivi'nde bulunmaktadır.

vermiştir (Özçelik, 2011: 198). Bunun yanı sıra Ege Adaları'nın tamamen Türklerle meskûn olduğu ve Türkiye'ye iade edilmesi fikrini sıklıkla vurgulamıştır (Açıksöz, 18 Eylül 1922, Numara: 583). Buradan da anlaşılacağı üzere mahallî bir gazete olmasına rağmen yazılarını da memleketin genel sorunlarına çok yönlü bir şekilde ele alınmıştır. Barışa giden süreçte meydana gelen siyasî gelişmeler hakkında yazılar kaleme alınmıştır. Kastamonu İstiklâl Mahkemeleri kararlarının kamuoyuyla paylaşılmasında da önemli bir görev üstlenmiştir (Akman, 2005: 12). Kastamonu ve çevresi ile birlikte İnebolu, Zonguldak, Sinop, Çankırı, Bolu (Eski, 1999: 15) ve Kuzey Anadolu'nun hem haberlerini yayınlamış hem de gazetenin okuyucuyla buluşmasını sağlamıştır (Açıksözcü, 1933: 83). Gazetenin bir sayısında "Askerî Polis Müdürü" olarak Zonguldak'a atanan Akın Tahir'in (Karaoğuz) bir yazısının çıkmasıyla gazete, Zonguldak bölgesinde de oldukça kabul görmüş ve okuyucu sayısının artmasına sebep olmuştur (Yırsutimur, 2018: 67). Böylece, Zonguldak ve çevresinde varlık göstererek halkın Millî Mücadele etrafında birleşmesine katkı sağlamıştır. Mali imkânsızlıklara rağmen, Millî Mücadele hareketini duyurmak ve kamuoyu oluşturmak için bazen ücretsiz olarak ilçe ve köylere kadar gönderilmiştir. İstanbul gazetelerinin Anadolu'ya girişinin yasaklanması üzerine zengin konu içeriği ve muhabirlerinden aldığı haberler ile İstanbul basınına aratmamıştır. Ayrıca gizli yollardan İstanbul halkına da ulaştırılıp Anadolu ile haber bağı kurmuştur (Söylemez, 1987: 9).

Açıksöz, döneminde yayımlanan diğer gazetelere nazaran düzenli ve uzun soluklu bir yayın hayatına sahip olması, aynı zamanda yayın çizgisinde istikrarlı bir politika takip etmesi basın hayatında onu önemli ve farklı kılmıştır. Ayrıca, sahip olduğu şartları iyi değerlendirmesi ve milleti topyekûn işgale karşı bilinçlendirme çabasıyla Millî Mücadele tarihindeki yerini almıştır (Çiftçi, 2006: 353). Yerel basının Millî

Mücadele'ye katkısını anlatan (Ural & Hangül, 2019: 258) başarılı bir örnek olmuştur⁵.

İşgal Döneminde Bursa

I. Dünya Savaşı'nın ardından Anadolu'nun bir kısmı, itilaf devletlerinin desteğini alan Yunanlar tarafından işgal edilmiştir (Gökçen, 2006: 137). Yunan işgaline maruz kalan ve Yunan mezalimini yaşayan illerden birisi de Bursa'dır (Kaya, 1999: 105). Bursa'nın işgal edilme sebepleri arasında; yeraltı ve yerüstü zenginlikleri, stratejik önemi İngiltere'nin Marmara boğazları üzerindeki hâkimiyet kurma isteği ile Ankara ile İstanbul arasındaki irtibatı koparmak, Mudanya ve Gemlik limanlarından elde edilebilecek ekonomik gelirlerin kesilmesi ve işgalci güçlere aktarılması gibi birçok neden vardır. Tüm bu nedenlerden dolayı itilaf devletlerinin desteğiyle Yunanlar, 8 Temmuz 1920'de Bursa'yı işgal etmişlerdir (Öztürk, 2019: 382-384).

Bursa'nın işgaliyle beraber şehir ve sakinleri için zor günler başlamıştır. Bursa'nın işgaline ayrı bir önem veren Açıksöz gazetesi "*İzmir'den Sonra Bursa*" başlıklı haberinde, şehrin Osmanlı dönemine

---

⁵ Açıksöz gazetesiyle ilgili, birçok bilimsel araştırma yapılmıştır. Bizim hazırladığımız yüksek lisans tezinden başka, bunlardan bazılarının başlıkları şu şekildedir: "*Açıksöz Gazetesinin Milli Mücadele'ye Katkısı*" (Söylemez, 1987); "*Açıksöz Gazetesinin 1920-1921 Yıllarına Ait Konu Başlıklarının Fihristi*" (Bulğu, 2001); "*I. İnönü Zaferi'nden İzmir'in Kurtuluşuna kadar Açıksöz gazetesinde hârici haberler*" (Yetim, 2015); "*İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın Açıksöz gazetesindeki makaleleri (1921-1922)*" (Çakmak, 2018); "*Açıksöz Gazetesi'ne Göre Kastamonu İstiklâl Mahkemeleri* (Akman, 2005); *Kurtuluş Savaşı'nda Yunanlılar ve Anadolu Rumları Üzerine Makaleler (Açıksöz Gazetesi)*" (Sevük, 1999); "*Hüsnü Açıksöz'ün Makaleleri, Kastamonu Basımında Milli Mücadele'nin Yankıları*" (Eski, 1995); "*İsmail Habib Sevük'ün Açıksöz'deki Yazıları 1921-1922*" (Eski, 1998); "*Mustafa Necati Bey'in Kastamonu'daki Çalışmaları*" (Eski, 1990); "*Millî Mücadele'de Mehmet Akif Kastamonu'da*" (Eski, 2012); "*Açıksöz Gazetesinde Sakarya Savaşı*" (Özçelik, 2011) ve "*Açıksöz Gazetesi'ne Göre Millî Mücadele Dönemi'nde İzmir*" (Çetin, 2019).

dair maddi ve manevi önemine işaret etmiştir (Açıksöz, 15 Temmuz 1920, Numara: 62). İşgalin ardından Batı Cephesinde meydana gelen gelişmelerde, Yunanlar Bursa'ya saldırmaya devam etmiştir. Kütahya-Eskişehir Muharebeleri esnasında Yunanlar dört fırka ile Bursa cephesine taarruza başlamışlardır. Gemlik'in doğusunda Pazarköy'de ve güneyde Çilakçe köyüne saldırmışlardır (Açıksöz, 11 Temmuz 1921, Numara: 231). Bursa cephesinde ilerleyen işgal kuvvetleri 10 Temmuz 1921'de Yenişehir-Hasan Paşa hattında Gördes istikametinde Vakıf köyüne ulaşmışlardır (Açıksöz, 12 Temmuz 1921, Numara: 232).

Bursa mıntıkasında Yunan birlikleri bu defa 12 Temmuz'da İncirli-Kurşunlu hattını daha doğuya ilerletmeye çalışsalar da bunu başaramamışlardır. Ancak Şabanlı, Hasan Paşa, Hamallı köylerini yakmış, Atrnaos Vadisi'nde Beyce civarındaki Orhaneli'ne ulaşmışlardır (Açıksöz, 13 Temmuz 1921, Numara: 233). Sonraki gün işgal kuvvetleri İnegöl Ovası'ndaki bütün köyleri yakmış, oradan Nusretler ve Harmancık istikametlerine geçmişlerdir (Açıksöz, 14 Temmuz 1921, Numara: 234). Yenişehir-İnegöl istikametinde ilerleyerek Bilecik hattına ulaşmışlardır. Atrnaos Vadisi'ndeki Tavşanlı istikametindeki Yeniköy'e kadar ilerlemişler ve Yeniköy-Pazarcık hattında Yunan ordusuyla Türk ordusu arasında topçu ateşi olmuştur. Köprühisar-Yenişehir arasında işgal altındaki köylere sızmayı başaran Türk akıncı müfrezeleri muhtelif noktalarda işgal kuvvetlerine karşı başarılı baskınlar yapmışlardır. Atrnaos mıntıkasında Yunan kuvvetleri Başova-Şahmelik hattına ilerleyişi karşısında ve yaptıkları mezalimi telin ederek ve bu başarılarının geçici bir başarı olduğunu ifade etmek için gazete, "*Herkes Acem'in: (Yek dü hatve bâz refthen per dihed ves sâbra) yani " bir iki adım gerilemek sıçrayana kanat verir"* örneğiyle Türk ordusunun başarılı olacağına dair inancını yinelemiştir. Kütahya-Eskişehir Muharebelerinde Yunanların geçici başarısını ise tarihi bir örnekle şu şekilde ifade etmiştir:

“Düşmanı istediğin yere çekmek, düşmana istediğin yerde istediğin darbeyi vurabilmek için, bazen düşmanın bile ümit etmeyeceği fedakârlıklara katlanmış gibi bir vaziyet alıyorsun: Almanlar kaç defa Lehistan seferlerinde birkaç günlük, birkaç yüz kilometrelik ric’atlar yaptılar. Bizde de iki defa düşman Eskişehir’in önüne gelmiş iki defa düşman ordusu Eskişehir’in beyaz renkli minarelerini, kırmızı kiremitli evlerini görmüştü, görmüş fakat tepelenmişti! Şimdi de düşman birkaç kilometre ilerliyor, yine beş, on köy; üç, beş kasaba aldı. Kim bilir yine Yunan tebliğleri bunları nasıl mübalağalar ve tantanalarla ilan ediyor. Kim bilir yine Atina ve İstanbul’un Rum mahâfili dereyi görmeden paçalarını sıvayan hayalperestler gibi nasıl seviniyorlar, kim bilir ‘Kılkiş’ zırhlısının telsizi yatsıya kadar bile yanmayan yalancının mumu gibi, kim bilir yine ne yalanlar savuruyor. O Kılkiş ki Venizelos’un kazandığını tebşir ettiği vakit, bütün Beyoğlu Rumları o gece şişeleri hazırlamışlar, ziyafetleri kurmuşlar, sokaklarda nâralar atmışlardı. Fakat ertesi gün yalan meydana çıkınca hazırlanan şişeler kırılmış, kurulan ziyafetler dağılmış, bağırان hançereler tıkanmıştı! O Kılkiş ki İkinci İnönü’nde Eskişehir’in sükûtunu tebşir etmiş, yine İstanbul’un bütün Rum mahâfili birden patlatılan şampanya şişeleri gibi köpürüp taşmışlar, rüzgârda ipe serilmiş çamaşır bezleri gibi havalanıp açılmışlar, fakat ertesi gün, hakikati öğrendikleri vakit hepsinin çehresi masanın dibine atılmış boş şişeler gibi durgun, çıkarken buruşturulup köşeye fırlatılan ıslak hamam peştamalları gibi porsuk bir hal almıştı! Onlar iki defa sevinçten sonra elemi, neşeden sonra acıyı, hayalden sonra hakikati tattıkları halde şüphesiz yine seviniyorlardı. Şimdi yine beş adım atmalarını bir muvaffakiyet, bir kasaba almalarını bir zafer, bir tepeyi aşmalarını bir bayram diye ilan ediyorlar.” (Açıksöz, 15 Temmuz 1921, Numara: 235)

Gazetenin bu yazısı dönemin şartları içerisinde büyük bir önem arz eder. Makalenin içeriğine bakıldığında Kütahya-Eskişehir Muharebeleri esnasında Anadolu halkının bozulan moralinin yükseltilmesi, bu kısmi galibiyetle başarılı olacağını düşünen işgal kuvvetlerinin ve destekçilerinin ise bir o kadar ümitlerinin kırılması amaçlanmıştır. Millî Mücadele döneminde gazete, bu tür psikolojik tesiri yüksek yazıları yayımlamıştır.

İşgal Döneminde Bursa'da Yunan Katliamı

Bursa'da işgal döneminin başlamasıyla yerel Müslüman halka karşı Yunanların baskıları, katliam derecesine ulaşmıştır (BCA, Fon Adı: Muhacirin 272.0.0.12/ Kutu No: 38, Gömlek No: 30, Sıra No: 19 Tarih: 24.05.1921). Türk tarafı işgalcilerin bu tutumunu uluslararası kamuoyuna ulaştırabilmek için Şubat 1921'de toplanan Londra Konferansı'nın görüşüldüğü esnada konuyu gündeme getirmiştir (Açıksöz, 14 Mart 1921, Numara: 132). Ancak bu ve benzeri girişimler Yunanlıları, katliamdan vazgeçirmemiştir. Yunanlar Yalova ve Orhangazi'den çekilirken katliamlarının dozunu daha da artırmışlar, yerel Rum ve Ermeni çeteleriyle işbirliği yaparak Cihanköy ahalisinin büyük bir kısmını öldürmüş ve köyü tamamen yakmışlardır (Açıksöz, 23 Mart 1921, Numara: 140).

Yunanlar katliamın şiddetini daha da artırıp sivil halka tecavüz ve uzuvlarını kesmeye kadar ileri gitmiştir. I. İnönü Muharebesinden mağlup ayrılan Yunan birlikleri geri dönüş esnasında Bilecik, İnegöl, Yenişehir havalisinde 2.780 bina, 35 cami, 10 mektep yakmış, erkek, kadın, yaşlı ve çocuk demeden birçok sivil Müslümanı öldürmüştür. Mentеше, Kabapınar, Orhan, Dereköy, Aliesma, Pınarboğazı ve Koyunhisar köyleri ve Ümraniye çiftliğini de yakmışlardır. Akçapınar'da kadın erkek 10 kişiyi öldürmüşlerdir. İnegöl kazasının Reşadiye ve Mamure nahiyelerinde pek çok köy de yakılmıştır. Yunanlar tarafından tecavüze uğrayan 15 kadın, yetmiş seksen yaşlarında 11 ihtiyar, 9 çocuk öldürülmüş; erkek, kadın, çocuk olmak üzere 25 kişi ise ağır yaralanmıştır (Açıksöz, 21 Nisan 1921, Numara: 165). Gemlik ve civarında da benzer katliamlar yaşanmıştır (Açıksöz, 24 Mayıs 1921, Numara: 193).

Yunanlar tarafından yapılan bu katliamlar sadece yerli değil yabancı basın organları tarafından da neşredilmiştir. Fransız basın organlarından biri olan Enformasyon gazetesi General Franklin'in

raporundan bahisle Yunanların öldürme, yağma ve diğer katliamlarını kamuoyuyla paylaşmıştır⁶. Gemlik ve Yalova havalisindeki Yunanlar tarafından icra edilen katliamlar, tahkik heyetleri tarafından yapılan incelemeler neticesinde belgeleriyle teyit edilmiştir. Yunan vahşetinin Fransızca gazeteler tarafından ifşa edilmesi bu vahşetin saklanması mümkün olmayacak kadar büyük olduğunu göstermektedir. Enformasyon'un bu husustaki metni şu şekildedir;

“Gemlik-Yalova cihetlerindeki Yunanlar tarafından vukua getirildiği iddia olunan mezalim hakkında, icra-yı tahkikata memur olan General Franklin'in riyasetindeki heyet raporunu neşretmiştir. Heyetin bu raporu Müslüman ahalinin Yunan idaresi altında dehşetli surette mezalime düşür olduğunu ve Yunanların katliam yağma köy, kasabaları ihrâk-ı cürumlarını (yakma suçları) irtikâb ettiklerini teyit etmektedir. Bu havalideki Türklerin büyük bir kısmı hayatlarını kurtarmak için bütün mal ve mülklerini terk ile İstanbul'a göç etmeye mecbur kalmıştır.” (Açıksöz, 20 Haziran 1921, Numara: 213)

Yunanların katliamlarından sadece Fransızlar değil, İtalyanlar da bilgi sahibiydiler. Gemlik ve Yalova havalisinde Yunan mezalimini tahkikata memur olan Fransız heyetiyle beraber olan Osmanlı zabiti Tefvik ve Reşit Beyler de Orhangazi'den dönerken yolda Rumlar ve Ermeniler tarafından saldırıya uğramışlardır. Ancak bu saldırı İtalyan Generali Rolatonin Rovlor'un (?) yaptığı ikaz üzerine engellenmiştir⁷. Tahkik heyeti mezalim sahasının birçok fotoğraflarını çekirmiş, ahalinin ifadelerini kaydederek cesetler ile Türk köylerinin tahribatı ve kayıplarına bizzat şahit olmuşlardır (Açıksöz, 3 Haziran 1921, Numara: 202).

---

⁶ Yunanların savunmasız sivil halka karşı uyguladıkları katliam, Kızılhaç teşkilatı, Fransa, İngiltere ve İtalya yetkililerinden oluşan komisyonlarca çok defa tespit edilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bk. Kolektif, 2006.

⁷ Batı Anadolu'da Yunan işgalinin başlamasıyla mezalime karşı sivil halkın İtilaf Devletleri nezdinde şikâyetleri karşılık bulmuş, 1921 Mayıs ayından itibaren bu tür incelemeler yapılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bk. Kaya, 2013: 563-578.

Yunanların Esir Ettiği Müslüman Ahali

Bursa ve havalisinde Yunan mezalimi sonucunda savunmasız sivil Müslüman halk, çeşitli gerekçelerle gözaltına alınmış, başka bölgelere götürülerek esir edilmiştir. Yunanlar işgal ettikleri yerlerde gündün güne halkın günlük yaşam ihtiyaçlarını gidermedeki zorunlu ihtiyaçlarına da kısıtlama getirmiş ve günlük yaşamın durmasına sebep olmuştur. Günlük ihtiyacın giderilmesinde elzem olan insanları sivil ve resmî fark etmeksizin esir etmiştir (Açıksöz, 3 Ocak 1921, Numara: 108). Bazen bu şiddete kamu görevlileri daha fazla maruz kalmıştır. Bursa Valisi ile hükümet memurlarından bir kısmını tevkif ederek İstanbul'a sevk etmişler, yine Bursa askerlik şubesini işgal edip şube müdürünü de tevkif etmişlerdir (Açıksöz, 22 Mart 1921, Numara: 139). Bursa'dan esir edilen sivil Müslüman ahaliyi angarya işlerde kullanılmak üzere; 20.000 kadar Türk esiri – bu grubun içerisinde Balıkesir, Edremit, Akhisar, Manisa ve sair bölgelerden gelenler de mevcuttu- Yanya'da yol yapımında kullanmış ve türlü işkencelere maruz bırakılmışlardır (Açıksöz, 20 Nisan 1921, Numara: 164).

Yunanlar işgal ettikleri bölgede bu tür faaliyetlerine devam ederken halkın psikolojik direncini kırmak için; sivilleri başka bir işgal bölgesine götürülmüş ve temel gıda maddelerinden mahrum bırakılmışlardır. 1 Mayıs 1921 tarihli habere göre; Yunanlar Orhangazi kazası ahalisini tamamına yakını, ilçe memurlarıyla beraber Gemlik'e tehcir etmişlerdir. Tehcir esnasında esirlere beraberlerinde eşya götürmelerine müsaade edilmemiş, eşya ve malları ise gasp edilmiştir. Esirler uzun bir süre aç bırakılmışlardır. İçlerinden bazıları İstanbul'a gitmek istemişse de buna müsaade edilmemiştir (Açıksöz, 2 Mayıs 1921, Numara: 174). Yunan kuvvetleri sivil halka baskı yapmak için zaman zaman silah arama bahanesiyle evlerde arama yapmış ve bir kısım sivil halkı silah bulundurmaları bahanesiyle esir etmiştir (Açıksöz, 20 Mayıs 1921, Numara: 190).

Yunanlar esir ettikleri bir kısım Müslüman halkı ise İstanbul'a göndermişlerdi. İnebolu vapuru ile Yunanlar, Gemlik ve civarından göç ettirdiği 600 kişiyi İstanbul'a nakletmiştir. Ardından yaralı ve tedaviye muhtaç 2.500 kişi Gemlik'te toplanmış, İnebolu, Gelibolu, Gayret ve Galata vapurları ile İstanbul'a gönderilmiştir. Büyük bir sefalet içinde bulunan muhacirler İstanbul Muhacirin Müdüriyetince iskân olunmuş (Açıksöz, 27 Mayıs 1921, Numara: 196) ve Kızılay tarafından tedavi ve diğer ihtiyaçları tedarik edilmiştir (Kızılay Arşivi, Kutu No: 252, Belge No: 65).

Yunanların Gasp Faaliyetleri

İşgal döneminde Bursa ve civarındaki Müslüman halk, Yunanların gasp faaliyetlerine de maruz kalmıştır. Yenişehir'de malı yağma edilenlere Ankara hükümetinin nakdî yardımı olmuştur (BCA, Fon Adı: Kararlar Daire Başkanlığı (1920-1928) 30.18.1.1/ Kutu No: 1. Gömlek No: 19. Sıra No: 16. Tarih: 17.11.1920). Cana kast, tehcir gibi mezalimi meslek edinen Yunanlar işgal ettikleri veya geri çekildikleri bölgedeki halkın değerli eşyalarını gasp etmiştir. Yenişehir'den Bursa'ya doğru geri çekilen Yunanlar, güzergâhlarındaki yerleşim yerlerinde eşya ve hayvanı gasp ve yağma etmişler (Açıksöz, 17 Ocak 1921, Numara: 112), geri kalan malzemeleri de yakmışlardır. Bursa'dan tamamen çekilmek zorunda kalacaklarını anlayan Yunanlar çaldıkları eşyaları kendileri için biraz daha güvenli olan yerlere taşımıştır. Balıkesir ve havalisinden topladıkları çeşitli nakliye vasıtaları ile Bursa ve civarından gasp ettikleri ev eşyasını Balıkesir'e götürmüşlerdir (Açıksöz, 22 Nisan 1921, Numara: 166).

Yunanlar yine Bursa'ya doğru çekilirken Söğüt'te de gasp faaliyetlerine devam etmişlerdir. Müslüman mahallelerini mıntikalara taksim ile her mıntıka dâhilindeki evlerin eşyasını yağma ettikten ve kıymetli olanlarını otomobil, araba ve hayvanlarla ve bir kısmını yerli Rumların hanelerine nakil ettikten sonra o mıntıkayı yakmışlardır.

Ardından halkın psikolojisini yine olumsuz etkilemek için, iki Yunan zabiti ile Söğüt Rum papazı Leonidas (?) ve sabık mal müdürü muavini Burdanid'den (?) oluşan tahkik heyeti, evleri ateşe verenlerin kimler olduğunu araştırmakla görevlendirilmiştir. Raporda yaşananların sorumlusu olarak Müslüman halk gösterilmiştir. Rumca yazdıkları bazı evrakı bazı Müslüman ahaliye cebren imzalatmış ve Mustafa namında birisiyle 60 yaşlarında “Saraylı Şayiste (?) Hanım'ın” suçlu olduklarının tahkik edildiğini ve cezalarının verildiğini kaydetmişlerdir. Söğüt kasabasında yakılan yapıların değeri 557.767, yakılan evlerden alınıp götürülen eşyanın kıymeti ise yaklaşık 126.000 lira olarak ifade edilmiştir. Söğüt'e yarım saat mesafede Serhoca köyünde 57 hane ve 1 okul ile 1 cami yakılmıştır. Eşyasıyla beraber yakılan bu evlerin kıymeti 23.000 lira olarak ifade edilmiştir. Bu köyde yanmaktan kurtulan evlerle, diğer köylerin çoğunun eşyası tamamıyla gasp edilmiştir. Söğüt kasabasıyla 7 farklı köyden toplu olarak 2610 kilo buğday, 1145 kilo arpa, 2110 adet koyun ve keçi, 177 adet öküz, 120 adet inek, 78 adet merkep, 47 adet beygir, 346 adet sığır, 16 adet manda, 31 adet katır, 699 lira altın para Yunanlar tarafından çalınmıştır. Toplu olarak alınan zahirenin kıymeti yaklaşık 75.000 liradır. TBMM'nin 1921 yılı bütçe görüşmelerinde Maarif Vekâleti'ne ayırabildiği toplam rakamın 600.000 liradır (TBMM Zabıt Cerideleri, Dönem: I, Cilt: VIII: 166). Bu rakamları karşılaştırdığımızda Yunanların sivil halka yönelik ekonomik zararı daha iyi anlaşılmaktadır. Gasp esnasında Yunan katliamı da devam etmiş, 7 sivil Müslüman öldürülmüştür (Açıksöz, 29 Nisan 1921, Numara: 172).

İşgal Döneminde Bölgedeki Yunan İşbirlikçileri

Batı Anadolu Yunanlar tarafından işgal edilirken iç ve dış kaynaklı bazı grup ve devletlerin destekleri olmuştur. Bu destekler kimi zaman siyaseten kimi zaman da para, asker ve diğer savaş malzemesi şeklinde gerçekleşmiştir. Yunan birliklerine yapılan bu tür yardımlar ve işbirliği, Açıksöz'ün sütunlarında yerini almıştır. Bunlardan bazıları şu şekilde gerçekleşmiştir: 17 Temmuz 1921'de İstanbul'da bir İngiliz

torpidosu tarafından Yunan gemilerine cephane verilmiştir (Açıksöz, 24 Temmuz 1921, Numara: 241).

Yunan birliklerine yerli halkın yardımları olmuştur. Yerli Ermeniler de Bursa'nın işgali döneminde savunmasız sivillere saldırarak canlarına kast etmişlerdir (Yüceer, 2006: 33/34). Yine yerli Rumların bir kısmı Yunan birliklerinde asker olarak görev almıştır. İşgalin sona ermesinin ardından bu tür faaliyette bulunanlar hakkında hukukî süreç işletilerek cezalandırma yapılmıştır. Seyitgazi civarında Yunan ordusuyla birlikte icra ettikleri muharebede esir edilen İzmir, Bursa ve Edirneli 28 Rum, İstiklâl Mahkemesi'nce idama mahkûm edilmişlerdir (Açıksöz, 1 Ağustos 1921, Numara: 248). Bu tür işgalcilere yardım edenlerle ilgili casusluk ve benzeri davalar, merkezî konumda olduğu için Ankara İstiklâl Mahkemeleri'nce yürütülmüştür (Aybars, 2006: 64).

İşgal döneminde yerli gayrimüslimlerden başka bazı yerli bürokratlar da Millî Mücadele aleyhinde faaliyetlerde bulunmuşlardır. Bursa'nın işgali üzerine Yunanlar ve Damat Ferit Paşa hükümeti tarafından il müftülüğüne getirilen Hacı Ömer ile Gümölcinelî İsmail'in valiliği zamanında Evkâf Müdürlüğü'nde bulunarak Bursa'ya gelen Hafız İsmail Hakkı'nın (Lastikçi kadı damadı) Yunanlarla işbirliği yapmıştır. Adı geçen kişiler Bursa Camii Kebir imamı Hafız Necip, Hazret-i Emr-i Buhari imamı Vecihi ve Karabaş Tekkesi şeyhi Nazif Efendiler'in yakalanmalarına rehberlik etmişler, İzmir'de bulunan Yunan esir karargâhına gönderilmelerine sebep olmuşlardır (Açıksöz, 16 Ocak 1922, Numara: 387). İşgalin devam ettiği günlerde müftü bu defa İzmir'e giderek Yunan işgaline dair memnuniyetini beyan eden bir mitinge önderlik etmekten de geri durmamıştır (Açıksöz, 24 Haziran 1922, Numara: 515).

Yunanların Bursa'daki Tahribatı

Yunanlar işgal ettikleri illerde büyük tahribatta bulunmuşlar, tarihî öneme sahip ve gündelik hayatta kullanılan pek çok yapıyı

kullanılamaz hâle getirmişlerdir. Yunan işgal kuvvetleri, bu tahribatları yaparken hem halkın hem de Ankara'daki yönetimin moralini bozmak istemiş bunun için de Bursa ve civar illerdeki tahribatlarını artırmışlardır. İşgal döneminde Söğüt'te 631 ev, 606 dükkân, 18 han, 5 cami, 1 tekke, 2 medrese, 1 fetvahaneye yakılmıştır (Açıksöz, 21 Nisan 1921, Numara: 165). Yunan birlikleri Yenice'den çekilirken civar köylerin bütün eşya ve hayvanını beraber götürmüş, işkence faaliyetleriyle birlikte Çilekçe'de 40 evi yakmışlardır (Açıksöz, 26 Mayıs 1921, Numara: 195). 30 Eylül 1921'de Orhangazi'ye bağlı Sandıklı, Reşadiye, Hamzaoğlu köylerini (Açıksöz, 12 Ekim 1921, Numara: 307) ve Gemlik'in güneyindeki pek çok köyü de bu şekilde tahrip edip yakmışlardır (Açıksöz, 7 Kasım 1921, Numara: 329).

Yunan İşgalinin Bölgedeki Sosyoekonomik Hayata Etkileri

Yunan işgali döneminde Bursa'da savunmasız halk ölüm, gasp ve tahribatın yanında bir de sosyoekonomik olarak baskı görmüştür. Bu baskılar Yunanlılar tarafından olduğu gibi bazen de onları destekleyen büyük devletler tarafından yapılmıştır. İngilizler, İstanbul Kızılay şubesinin Anadolu'ya inceleme heyeti göndermesine engel oldukları gibi, bir taraftan da Yunan ordusunun geri hizmetlerinde bulunmuşlardır. İstanbul Kızılay şubesi tarafından Anadolu'ya bir "imdat-ı sıhhiye heyeti" gönderilmesine müsaade edilmesi için Kızılay Cemiyeti İtilaf Devletleri nezdinde Yunan işgali altındaki halka yardım müracaatına cevap verilmemiştir. Yunan ordusuna borç vermek gibi geri hizmetleri sağlayan İngiltere, Kızılay'ın yapmak istediği bu insanî yardıma müsaade etmemek suretiyle Anadolu halkına karşı olan insanlık dışı duygularını ifade etmiştir (Açıksöz, 11 Nisan 1921, Numara: 156).

İşgal döneminde Bursa ve civarındaki Müslüman halk, sosyal ve dinî hayatın bir parçası olan ibadetlerinden yoksun bırakılmıştır. Müslüman bayanların inançlarına göre giyinmelerinde zorluklar çıkarılmış, zaman zaman tutuklanmışlardır. Müslümanların birlikte

ibadet etmesinden kuşkulanan Yunan işgal birlikleri, camilerde cemaatle namaz kılmayı yasaklamış, riayet etmeyenler ise tutuklanmıştır. Tutuklananlar arasında Müslüman kadınlar da mevcuttur (Açıksöz, 24 Mayıs 1921, Numara: 193).

Yunan işgal birlikleri özel hayata olduğu gibi ticarî hayata da müdahale etmiştir. Silah arama gerekçesiyle evlere girilmiş ve Müslüman sivil halkı tazyik etmişlerdir. Bundan başka Bursa Balık Pazarı'nda Müslümanların fes giymesine müsaade edilmemiş, yasağa uymayanların fesleri yırtılıp çiğnendikten sonra darp ve tahkir edilmiştir (Açıksöz, 8 Mayıs 1921, Numara: 179). Ticarî hayatı baltalamak adına işgalcilerin girişimleri bunlarla da sınırlı kalmamıştır. Gemlik Körfezi'yle diğer ihraç iskelelerine Türk bayrağı taşıyan ticari gemilerin yanaşmasına müsaade etmemişlerdir. Şile'den itibaren Bandırma ve Biga'ya, Karadeniz ve Marmara sahilleri ve iskeleleriyle arkasında kalan bütün nahiye ve köyler yakılmıştır. 19 Mayıs 1921'de Gemlik'ten İstanbul'a dönen İnebolu vapuru kadın ve çocuklardan oluşan yaralıları İstanbul'a götürmüştür (Açıksöz, 3 Haziran 1921, Numara: 202).

Türk Ordusunun Taarruzları

Açıksöz gazetesine Yunan işgal ve zulmüne karşı Türk ordusunun savunmaları da yansımıştır. 27 Mart 1921'de İzmit mıntıkasında Yunan piyade topçusu ve Abaza süvarilerinden oluşan bir kuvvet Sakarya'nın doğusuna ilerlemek istemiş ise de Türk birliklerinin taarruzuyla püskürtülmüştür. Bursa-Karaköy istikametinde ilerlemek isteyen Yunan birliklerine Türk birlikleri pek çok zayıat verdirmiş ve Gündüzbey istikametindeki faaliyetleri 26-27 Mart 1921 gecesi yapılan çatışma ile bertaraf edilerek Gündüzbey'den geri püskürtülmüşlerdir (28 Mart 1921, Numara: 144).

Yenişehir'in kuzeyindeki Yemencek derbendine taarruz eden Türk birlikleri işgal birliklerini uzaklaştırmış, Köprühisar'dan çekilen işgalcilere de ağır topçu ateşiyle karşılık verilmiştir. Pazarcık-İnegöl

istikametinde gerileyen işgal birliklerini takip eden Türk birlikleri, bir miktar esir almış, uçak çok miktarda sahra ve dağ mermisi, bir miktar barut ele geçirilmiştir. Bir diğer birlik ise Bursa'nın bir saat kadar güneybatısındaki işgal mevziisine taarruzla zayıat verdirmiştir (Açıksöz, 5 Nisan 1921, Numara: 151). Türk birliklerinin bu tür başarıları, sonraki başarıların en büyük emaresi olmuştur.

Cepheden Açıksöz gazetesine haberler genellikle Anadolu Ajansı aracılığıyla gelmiş ve "Resmî Tebliğ" başlığıyla kamuoyuyla paylaşılmıştır. 6 Temmuz 1921 tarihli bilgiye göre Bursa'nın doğusunda Cumalıkızık civarında işgal birlikleriyle çatışma yaşanmış ve zayıat verilmiştir. Bir Türk birliği ise Bursa'nın batısında Tahtalı'dan Bursa'ya giden bir işgal kuvvetine baskın yaparak dağıtmıştır (Açıksöz, 7 Temmuz 1921, Numara: 228). 16 Temmuz 1921 tarihinde ise Bursa mıntıkasında işgalcilerin yan ve gerilerine taarruz eden Türk birlikleri Bilecik ve Köprühisar'ı işgalden kurtarmış, erzak, cephan ve 13 otomobili ele geçirmiştir. Atrnaos mıntıkasında topçu çatışması, Altuntaş mıntıkasında geceli gündüzlü şiddetli muharebeler yaşanmıştır. Köprühisar'daki Yunan birlikleri Yenişehir'e doğru çekilmek zorunda kalmıştır. İşgal birlikleri geri çekilirken, erzak ve cephan yüklü 13 yük ve 1 binek otomobili Türk birliklerince el konulmuştur. Ayrıca biri zabıt olmak üzere birçok asker esir alınmıştır. Atrnaos mıntıkasında Kepez-Yakaca hattında da çatışmalar yaşanmış (Açıksöz, 17 Temmuz 1921, Numara: 236), böylece Türk birliklerinin Bursa'ya ilerleyiş güzergâhı doğudan batıya (Bilecik'ten Bursa'ya) doğru gelişmiştir.

Türk ve Yunan birlikleri arasında bu şekilde karşılıklı çatışmalar devam ederken, Açıksöz gazetesi Sakarya Zaferi'ni manşetten duyurarak işgal altındakilere moral vermiş; Yunan birliklerinin ve işbirlikçilerinin cesaretlerini kırmayı amaçlamıştır. Gazetenin 13 Eylül 1921 tarihli haberi şu şekilde yayımlanmıştır; "*Büyük ve İlahi Zafer: Nihayet düşman tamamen mağlup ve tamamen münhezim oldu. 15 gün mütemadiyen kuduz köpekler gibi saldırmış, 15 gün mütemadiyen taarruz etmiş, fakat*

Mehmetçiklerin demirden göğüsleri düşmanın bu 10 günlük taarruzlarını 40-50.000 derecesinde zayıf verdirek döndürmüş ve püskürtmüştür.” (Açıksöz, 13 Eylül 1921, Numara: 282)

Yunan Ordusunun Kayıpları

Açıksöz gazetesi, Yunan ordusunun kayıplarını hemen her gün muteber kaynaklara dayanarak aktarmıştır. Böylece gazeteyi okuyan işgal taraftarlarına psikolojik bir savaş yürütülmüş, işgale karşı tutum sergileyenlere bir umut olmuştur. Bu noktadan hareketle gazeteye yansıyan Yunan ordusu kayıpları haberleri mevcuttur. İşgalci Yunan birlikleri çarpışmalar sonucu Yenişehir civarında Yunan geri birliklerine taarruz eden Türk birlikleri Yenişehir’i ve süvariler ise İnegöl’ün bir kısım yerlerini geri almış, Koyunhisar, Duma, Bab-ı Sultan hattına kadar ilerlemişlerdir. İşgalcilerin Köprühisar, İnönü ve İnegöl civarındaki muharebelerde 2.000’den fazla yaralı ve ölü kaybı yine Açıksöz’e yansıyan bilgilerdendi (Açıksöz, 17 Ocak 1921, Numara: 112). 18-19 Mart 1921 gecesi Bursa mıntıkasının bir kilometre güneydoğusunda yaşanan çatışmada içlerinde çeşitli rütbelilerin olduğu 50 askerden oluşan bir birlik tamamen imha edilmiştir (Açıksöz, 23 Mart 1921, Numara: 140).

II. İnönü Zaferi’nin ardından Türk ordusu Batı Cephesi’nde hızla ilerlemeye devam ettiği süreçte Bursa, Yunanlar için adeta büyük bir hastane halini almıştır. Şehirde işgalcileri büyük bir telaş almıştır. Cephedeki gelişmeleri yerli halktan gizleyen Yunanlar bir taraftan yaralılarını tedaviyle meşgul olurken, diğer taraftan Müslüman ahaliye karşı tazyikini artırmıştır (Açıksöz, 11 Nisan 1921, Numara: 156). 15 Mayıs 1921 tarihindeki çatışmalarda ise Bursa mıntıkasında Yunan piyade ve süvariden oluşan bir kuvveti Koçköy istikametinde ilerlemek istemişse de geri püskürtülmüştür. Türk ordusuna ait bir savaş uçağı Bursa cephesinde Yunan mevzilerini bombalamış (17 Mayıs 1921, Numara: 187), bu gelişmeden kısa bir süre sonra Türk ordusunun

başarıları artmıştır. Bursa'nın 15 kilometre batısında Yaylacık köyüne baskın yaparak şimdiye kadar Yunanlar ile Müslüman köylerini yakan Rumları esir etmiştir (Açıksöz, 5 Haziran 1921, Numara: 203). Yunan ordusunun askeri kayıplarının içerisinde mühimmat zayıatları da önemli bir yer tutuyordu. Yenişehir'deki Yunan ordusuna ait büyük bir erzak deposunu Türk birlikleri ele geçirmiştir (Açıksöz, 20 Temmuz 1921, Numara: 238).

Yunanların büyük mağlubiyete uğradığı Sakarya Meydan Muharebesinde bir Yunan gazetesi olan Nevlogos'a istinaden yaralıların 16.000'den fazla olduğu yazılmıştır. Ancak Açıksöz Tevhid-i Efkâr'dan yaptığı alıntıyla yalnız Bursa'ya 30.000 yaralı geldiğini bildirilmiştir (Açıksöz, 5 Ekim 1921, Numara: 301). Yunan ordusunun Batı Anadolu'daki kayıpları Atina'da gündem olmuştur. Anadolu'daki Yunan ordusu komutanı Palis (?) 1922 Mart ayı sonunda Atina'ya gitmiş ve Yunanistan genelkurmayı, başbakan ve savaş bakanı ile mülakatlarda bulunarak cephedeki ordunun ihtiyacını dile getirmiştir. Edinilen bilgilere göre Yunan ordusunun her yönden eksikliği askerlerin zorluk yaşamasına sebep olmuştur (Açıksöz, 13 Nisan 1922, Numara: 462).

İşgal kuvvetlerinin bu şekilde kayıplarının bir diğer örneğine bakıldığında; Yunan ordusuna ait 11. Fırka Mudanya civarında esir edilmiştir (Öztürk, 2019: 396). Yunan kaynaklarına göre şimdiye kadar kayıp olan Terikveys (?) kolordusuna mensup müstakil fırka Mudanya üzerinden Trakya'ya gönderilmiştir (Açıksöz, 16 Eylül 1922, Numara: 581). Bu esnada 1 general, 100 zabıt, 2.000 asker esir edilerek Bursa'ya nakledilmiştir. Yunanların Trakya'daki önceden sevk ettiği birliklerin bir kısmı da esir edilmiş, Trakya'dan getirilen dört büyük topa ise el konulmuştur (Açıksöz, 19 Eylül 1922, Numara: 584). Gazetenin yukarıda verdiği rakamlar her ne kadar resmî kaynaklara dayansa da tüm basın organlarında olduğu gibi, netlik açısından teyide muhtaçtır. Bununla beraber rakamlarda netlik olmasa da işgal kuvvetlerinin verdiği

ağır kayıpların halka aktarılması ve halkın işgalden kurtuluşa olan inanç ve cesaretinin artırılması noktasında büyük önem taşır.

Yerli Rumların Yunan Birliklerinden Desteğini Çekmesi

Yunanlar Batı Anadolu'yu işgali esnasında yerli Rumlardan destek almış, askerî birliklerde görevlendirilmişlerdir. Ancak Türk ordusunun başarılı harekâtlarının ardından Yunanlar ağır kayıplar vermiştir. Bu durum hem silahlıdaki hem de sivil işgal destekçisi Rumlar üzerinde olumsuz bir etki yapmıştır. Moral bozukluğunun etkisi ile işgal ordusunda yer alanların bir kısmı firar etmiş, yeni katılımların da azalmasına sebep olmuştur. İzmir'in yerli Rumları Yunan ordusuna asker vermeyecekleri hakkında bir beyanname yayımlayınca Yunanlar bu münasebetle bazılarını gözaltına almıştır (Açıksöz, 22 Mart 1922, Numara: 139). Uşak ve Bursa cepheleri kumandanı Bendurulapulos (?) istifaya mecbur olmuştur. İzmir'de bulunan Yunan başkumandanı Papulas isyan üzerine yakın birlikleriyle Bursa'ya gitmiştir (Açıksöz, 24 Mart 1922, Numara: 141).

II. İnönü Savaşı'nda Yunan ordusunun mağlup olması, moral bozukluğunu daha da artırmıştır. Bu mağlubiyette Yunanların 3.000 zabitle 10.000 asker kaybı Paris basınından, Açıksöz'ün satırlarına yansımıştır. Bu kayıpların, Yunanistan'da siyasî yansımaları da olmuştur. Yunan meclisi bir süreliğine tatil edilmiştir. Bundan başka 8 Nisan 1921 Cuma günü İzmir'de yerli Rumlar tarafından askerlik aleyhine bir gösteri yapılmıştır. Yunan askerlerinin olaylara müdahalesi üzerine atılan kurşunlardan siviller yaralanmıştır (Açıksöz, 14 Nisan 1922, Numara: 159). İzmir'de ikamet eden Rumlar itirazlarını biraz daha artırarak Yunanistan birliklerine dâhil olmayacaklarını bu defa Fransa'ya bildirmişlerdir. İzmir Rumları Fransa'nın İzmir konsolosluğuna ilettikleri bir muhtıradan İzmir'in mukadderatı henüz tayin etmemiş olmasına binaen Yunanlara asker vermeyeceklerini bildirmişlerdir (Açıksöz, 18 Nisan 1922, Numara: 162).

Yunan mağlubiyetinin etkileri sadece İzmir'de görülmemiştir. I. İnönü Muharebesi'nin ardından Türk ordusu Batı Anadolu'ya doğru ilerlemeye devam etmiştir. Türk ordusunun Bursa'ya yaklaşması üzerine bir kısım Bursa Rumları ev ve işyerlerine Türk bayrakları ve Mustafa Kemal Paşa'nın fotoğraflarını asmışlardır. İstanbul'dan Kastamonu'ya gelen bir kişinin Açıksöz gazetesine doğrudan bildirdiğine göre; *“Anadolu ordusunun Bursa kapılarına dayanması üzerine Rumlar pencerelerine Türk bayraklarını asmışlar, ekseri Rum ticarethaneleri ise Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'nin resimlerini mevki-i ihtirama koymuşlardır. Bursa'da tahliye hazırlıkları devam ettiği müddetçe Rumlar İslam ahaliye karşı hürmetkâr bir vaziyet takınmışlardır. Elyevm bayraklarımız Rum evlerinde pencerelere yakın ve hazır bulunuyor.”* (Açıksöz, 19 Nisan 1922, Numara: 1630).

Bursa'nın İşgalden Kurtuluşu

Açıksöz, büyük bir sevinçle Bursa'nın işgalden kurtuluşunu okurlarıyla paylaşmıştır. Türk ordusunun başarılı çarpışmalarının ardından sadece 10 Eylül günü 5 subay ve 80 er şehit verilerek, (Türk İstiklal Harbi, Cilt: II 1995: 239) aynı gün Orhangazi, 11 Eylül 1922'de Bursa ve Orhaneli işgalden kurtulmuştur. 12 Eylül'de Bursa'daki II. Yunan Tümen'i esir edilmiş, (Sofuoğlu, 2003: 80) daha sonra esir değişimi hakkında her iki taraf arasında anlaşma yapılmıştır (BCA, Fon Adı: Muamelat Genel Müdürlüğü: 030.10.0.0/ Kutu No: 55. Gömlek No: 362. Sıra No: 10. Tarih: 07.10.1922).

Türk ordusunun bu başarısı Açıksöz'ün sütunlarında yer bulmuş, işgalden kurtuluşunun ardından Bursa'daki gelişmeler kamuoyuna aktarılmıştır. Bursa'nın işgalinin yıldönümünde şehitler adına mevlitler okunmuş, işgalin bir an önce sonlanması için dualar edilmiştir. 9 Temmuz 1922'de Hacı Bayram-ı Veli Camiinde mevlit okutulmuş, şehitlere ithaf olunarak, Türk ordusuna başarı dilekleriyle dualar edilmiştir (Açıksöz, 10 Temmuz 1922, Numara: 528). Bu gelişmelerin

ardından Bursa ve civarı düşman işgalinden kurtarılmıştır. Türk ordusunun Bozüyük'ten başlayan harekâtı Bursa'ya doğru ilerlemiştir. Türk ordusunun sağ kısmının kaydettiği gelişmeyle resmî tebliğle ilk önce Yenişehir'in kurtuluşu kamuoyuyla paylaşılmıştır (Açıksöz, 9 Eylül 1922, Numara: 576).

8 Eylül'de Türk ordusu İnegöl'ü işgalden kurtarmış, Bursa'nın doğusunda "Aksu" mevziinde başarı gösterilmiştir (Açıksöz, 11 Eylül 1922, Numara: 577). Artık Bursa'nın kurtuluşu daha da yaklaşmıştır. Açıksöz bu haberi "Bursa'mızın Tahlisi" başlığıyla okuyucularına sunmuştur. Haberde "*Dün saat 10'a doğru gelen hususi telgraflar akşam da Anadolu Ajansı'nın verdiği telgrafla resmen teyit etmiş ve Bursa'mız kahraman muzaffer ordularımıza kapılarını açmıştır. Bir gün evvel İzmir'e ve bir gün sonra Bursa'mıza kavuştuğumuzu işiten bütün halk sokakları dolduruyor ve her taraf fenerlerle donatılıyordu. Bu gece belediye pek büyük şenliklere sahne olmuş ve gece sabahlara kadar şehrimiz şevk ü sürûr içinde çalkalanmıştır.*" (Açıksöz, 12 Eylül 1922, Numara: 578)

Bursa'nın 10 Eylül 1922'de işgalden kurtuluşu (Türk İstiklal Harbi, Cilt: II, 1995: 241.) esnasında Yunan kuvvetlerinin kayıpları gazeteye yansımıştır. Yunanların bu mağlubiyette 1'i general, 100'ü subay ve 2.000'i er olmak üzere pek çok askeri esir düşmüş ve savaş için gerekli pek çok teçhizatına da el konulmuştur. Esirler Bursa'ya nakledilmiştir. İşgalcilerin Trakya'daki alaylarını da önceden getirdiği anlaşılmış, Trakya'dan getirilen mühimmata da el konulmuştur (Açıksöz, 19 Eylül 1922, Numara: 584). Ayrıca Bursa'nın işgalden kurtuluşunun ardından işgalden önce Yunanlar tarafından görevlerinden uzaklaştırılan Türk asayiş kolluk kuvvetleri, eski görevlerine iade edilmişlerdir (BOA, Fon Adı: Dâhiliye, Emniyet Umum Müdürlüğü, Memurin Kalemi, Kutu No: 117. Gömlek No: 34/ Tarih: 17.11.1922).

Sonuç

Gazeteler başta olmak üzere basın ve yayın organlarının kamuoyunu bilgilendirme ve bir fikir çatısında toplama yönünde büyük etkileri mevcuttur. Açıksöz gazetesi de bu anlamda kendi döneminde böyle bir amaç edinmiş, halkı Millî Mücadele ve bağımsızlık fikri etrafında toplamaya çalışmıştır. Çalışmamızın tamamında bu çabanın tesirleri görülmektedir. Bu manada gazetenin Millî Mücadele döneminde işgale maruz kalmayan bir ilde yayımlanmasının da avantajıyla, bir basın organı olarak misyonunu üstlenmekteki cesareti de dikkate değerdir. Gazetenin bu cesur tavrında dönemin ileri gelen fikir adamlarının tavrı ve katkıları çok önemlidir. Gazeteyi ilk ortaya çıkaranlarla beraber, daha sonraki katılımlarla birlikte ki bunlar arasında Mustafa Kemal Paşa, Mehmet Akif (Ersoy), İsmail Hakkı (Uzunçarşılı) ve diğerlerinin katkısı da çok olmuştur.

Yunanların Batı Anadolu'daki ilk işgallerinin (15 Mayıs 1919) ardından 8 Temmuz 1920'de de Bursa'yı işgal etmişlerdir. Çalışmada görüldüğü gibi Yunan taarruzları Bursa ve civarında genellikle doğu yönünden gerçekleşmiş, daha çok Bilecik, Yenişehir, İnegöl ve Bursa ekseninde faaliyet göstermişlerdir. Adlarını yukarıda verdiğimiz yerlere bakıldığında bu tür taarruzların yine şehrin batısında da aynı şekilde gerçekleştiği tespit edilmiştir. Bu kadar geniş alanda uzun süre işgal faaliyeti gerçekleştiren Yunanlar, savaş hukukuna ve insanî değerlere aykırı davranarak sivil halka türlü yöntemlerle katliam politikası uygulamışlardır. Yunanların bu katliamlarına bir kısım yerli Rum ve Ermeniler de katılmışlardır. Bu katliamlar, genellikle doğrudan cana kast gibi türlü işkencelerle gerçekleşmiştir. Örneğin I. İnönü Muharebesi'nin ardından geri çekilmeleri esnasında Reşadiye-Mamure bölgesinde yaş ve cinsiyet ayrımı yapmaksızın sivil halkı katletmişlerdir. Yunanların Bursa ve civarında gerçekleştirdiği bu tür katliamlar Açıksöz'den başka Fransız basınının da sütunlarına yansımıştır. Enformasyon gazetesi General Franklin raporundan bahisle, Gemlik-Yalova güzergâhındaki Yunan

katliamını kamuoyuyla paylaşmıştır. Yabancı basın da Yunan mezalimini dile getirerek; Açıksöz'ün hem haberlerinin muteberliği hem de Milli Mücadeleye olan desteğini anlatma noktasında katkı sağlamıştır.

Yunanlar işgal ettikleri yerlerde sadece doğrudan cana kast şeklinde katliam faaliyetlerinden başka, yine sivil halka yönelik esaret ve tehcir politikası da uygulamışlardır. İşgal ettikleri yerlerdeki sivil halktan bazıları esir edilerek yol yapımı ve benzeri angarya işlerde kullanılmış, bir kısmı da başka bölgelere sevk edilerek yurdundan mahrum bırakılmıştır. Bu esarete sivil halkın yanında bazen kamu görevlileri de maruz kalmıştır. Bazen de bu esaret kitlesel olarak gerçekleşmiştir. Açıksöz'ün 2 Mayıs 1921 tarihli haberine göre Orhangazi sakinlerinin büyük bir kısmı Gemlik'e gönderilmiştir. Yunanlar böyle bir politika izleyerek hem halkın psikolojik direncini kırmaya hem de bölgedeki nüfus yapısına Türkler aleyhine etki etmeye çalışmışlardır.

İşgal döneminde Bursa ve civarındaki sivillerin maruz kaldığı sıkıntılardan birisi de işgalci Yunan birlikleri ve destekçilerinin çeşitli gasp faaliyetleri olmuştur. İşgal birlikleri Eskişehir-Bilecik hattından Bursa merkeze doğru çekilirken savunmasız sivil halkın değerli eşyalarını -para, ziynet eşyası, canlı hayvan gibi- gasp ederek halkın tüm yaşam unsurlarından mahrum kalması için çaba göstermişlerdir. Gasp edilenleri ise o an için daha güvenilir gördükleri Balıkesir bölgesine sevk etmişlerdir. Gasp faaliyetlerini yürütürken Yunanlar, göstermelik tahkik heyeti kurmuş, bütün olanların müsebbibi olarak sivil halkı göstermişlerdir. Gazeteye yansıyan bilgilere göre Söğüt ve civarından gasp edilip Bursa üzerinden sevk edilenlerin çeşitliliğine bakıldığında arpa, buğday gibi tahıl ürünleri, canlı büyük ve küçükbaş hayvan ve çeşitli değerli eşyalar mevcuttur. Yunanlar değerli eşyalarını gasp ettikleri savunmasız sivillerin yaşam mekânlarını yakarak kullanılamaz hâle getirmekten de geri durmamıştır. İşgalcilerin ev, cami, ticarethane gibi yapıları yakması hem uzun süre bölgede kalıcı olamayacaklarının

hem de sonraki nesillerin burada kolay bir yaşam kurlmalarını engelleyip mimarî hafızalarını da yok ederek geçmişle bağını silmek istemeleridir.

Yunanların bölgedeki işgal faaliyetleri arasında sivil halkın sosyal ve ekonomik hayatına dair baskıları da mevcuttur. İşgal döneminde başka devletlerden ekonomik destek görürken, işgal altındaki sivillere bu tür yardımların ulaşmasını engellemişlerdir. Örneğin insanî bir kuruluş olan Kızılay'ın yardımlarının bile ulaşılmasına izin verilmemiştir. Sosyal hayatın önemli unsurlarından birisi olan dinî ibadet, gündelik kılık kıyafette bile Yunan işgalinin tesirleri olmuş, Müslümanların toplu namaz kılmaları ve fes kullanmaları engellenmiştir. Limanlardaki gemilerde Müslümanların ticareti yine işgalciler tarafından sekteye uğratılmıştır.

Anadolu'da işgal atlındaki tüm topraklarda olduğu gibi Bursa'nın da işgalden kurtulması için Türk ordusu yoğun çabalar göstermiş, özellikle düzensiz birliklerden orduya geçişin ardından Batı Cephesi, önemli gelişmelere şahit olmuştur. Düzensiz birliklere göre daha nizamî bir askerî disiplin içerisinde hareket eden Türk ordusu, Bursa ve civarında da başarı göstermiş, özellikle I. İnönü Muharebesi'nin ardından işgal birlikleri ağır kayıplar vermiştir. Bu durum hem Yunanlar hem de onlarla işbirliği yapanlar üzerinde olumsuz bir psikoloji oluşturmuştur. Yunanların cephelerde aldıkları ağır mağlubiyetlere karşılık, Türk ordusunun galibiyetleri, işgalcilere destek verenler üzerinde olumsuz etki yapmış, Yunanlardan desteklerini çekmelerine sebep olmuştur. Bu durum hem Türk ordusunun zafere olan inancını artırmış hem de 11 Eylül 1922'de Bursa'nın Yunan işgalinden kurtarılmasını sağlamıştır.

Bilgi Notu

Makale araştırma ve yayın etiğine uygun olarak hazırlanmıştır. Yapılan bu çalışma etik kurul izni gerektirmemektedir. Yazarlar çalışmaya ortak katkı sağlamış ve yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynakça

Arşiv Belgeleri

BCA, Fon Adı: Muhacirin 272.0.0.12/ Kutu No: 38, Gömlek No: 30, Sıra No: 19 Tarih: 24.05.1921

BCA, Fon Adı: Kararlar Daire Başkanlığı (1920-1928) 30.18.1.1/ Kutu No: 1. Gömlek No: 19. Sıra No: 16. Tarih: 17.11.1920

BCA, Fon Adı: Muamelat Genel Müdürlüğü: 030.10.0.0/ Kutu No: 55. Gömlek No: 362. Sıra No: 10. Tarih: 07.10.1922

BOA, Fon Adı: Dâhiliye, Emniyet Umum Müdürlüğü, Memurin Kalemi, Kutu No: 117. Gömlek No: 34/ Tarih: 17.11.1922

Kızılay Arşivi, Kutu No: 252, Belge No: 65

Gazete

Açıksöz Gazetesi

Kitaplar, Makaleler, Tezler

Açıksöz, H. (1933). *İstiklal Harbinde Kastamonu*. Kastamonu Vilayet Matbaası.

Akman, E. (2005). *Açıksöz Gazetesi'ne göre Kastamonu İstiklâl Mahkemeleri*. Gazi Kitabevi.

Aybars, E. (2006). *İstiklal Mahkemeleri*. Zeus Kitabevi.

Bulğu, S. (2001). *Açıksöz Gazetesi'nin 1920-1921 yıllarına ait konu başlıklarının fihristi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çakmak Vural, Y. (2018). *İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın Açıksöz gazetesindeki makaleleri (1921-1922)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kastamonu: Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çetin, N. (2019). Açıksöz Gazetesi'ne göre Millî Mücadele Dönemi'nde İzmir. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, XIX (Özel Sayı: İzmir'in İşgali (2019)), 217-241.

Çiftçi, F. (2006). *Mahallî basın ışığında Millî Mücadelede Kastamonu ve çevresi*. Kastamonu Belediyesi Yayınları.

Demircioğlu, A. (1973). *100 Yıllık Kastamonu basını 1872-1972*. Doğrusöz Matbaası.

Eski, M. (1983). *Millî Mücadele'de Mehmet Akif Kastamonu'da*. Ayyıldız Matbaası.

Eski, M. (1990). *Mustafa Necati Bey'in Kastamonu'daki çalışmaları*. Ayyıldız Matbaası.

Eski, M. (1995). *Kastamonu basınında Millî Mücadele'nin yankıları*. Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Eski, M. (1999). *Cumhuriyet Dönemi'nde bir devlet adamı Mustafa Necati*. Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.

Eski, M. (2008). *Hüsnü Açıksöz'ün makaleleri*. Önder Matbaacılık.

Eski, M. (2012). Kent kültürünün oluşmasında basının görevi: Kastamonu örneği, *Dörtöge*, 1(1), 141-152.

Gökçen, S. (2006). *Türkiye'de Rum-Yunan tedhiş ve terör hareketleri (1919-1923)*. (Yayımlanmış doktora tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü.

Göktaş, Kaya, L., Özkurt, M. (2018). 19.-20. yüzyıl Osmanlı Dönemi eğitim yapıları: Kastamonu Merkez Mekteb-i İdadi, Mekteb-i Sanayi, Rum Mektebi. *ASOS Journal*, 6(73), 37-56.

Kaya, M. (1999). *1918-1950 yılları arasında Bursa kazasının sosyal ve ekonomik durumu*. (Yayımlanmamış doktora tezi). İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kaya, M. (2013). Yalova-Gemlik bölgeleri ve İzmit Yarımadası'nda Yunan mezalimine dair İtilaf Devletleri araştırma komisyonu raporları (12-22 Mayıs 1921). *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 13(51), 563-578.

Kolektif (2006). *Türkiye'de Yunan vahşeti*. (Çev: N. Ekinci). Yeniden Anadolu Müdafaa-i Hukuk Yayınları.

Koloğlu, O. (2015). *Osmanlı'dan 21. yüzyıla basın tarihi*. Pozitif Yayınları.

Özçelik, M. (2011). Açıksöz gazetesinde Sakarya Savaşı. *Tarihin Peşinde Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*. (6), 195-214.

Öztürk, Y. (2019). Bursa ve civarının işgal ve kurtuluş sürecinde askerî harekâtlar. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (65), 381-405.

Sevük, İ. H. (1999). *Kurtuluş Savaşı'nda Yunanlılar ve Anadolu Rumları üzerine makaleler (Açıksöz Gazetesi)*. Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.

Sofuoğlu, A. (2003). Osmanlı arşiv belgeleri ışığında işgal döneminde Bursa. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, XIX(55), 51-82.

Söylemez, F. (1987). *Açıksöz gazetesinin Milli Mücadele'ye katkısı*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü.

Söylemez, F. (1993). Milli Mücadele'de Kastamonu basını. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Dergisi Atatürk Yolu*, III(12), 411-416.

Tanık, İ. H. (2012). *I. İnönü Zaferi'nden İzmir'in kurtuluşuna kadar Açıksöz gazetesinde Batı Cephesi haberleri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Erzincan: Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

TBMM Zabıt Cerideleri (1945). *Dönem: I. VIII*, TBMM Basımevi.

Türk İstiklal Harbi Batı Cephesi Büyük Taarruzda Takip Harekâtı Cilt: II (1995). Genelkurmay Basımevi.

Ural, S. & Hangül, N. (2019). Hatay'da yerel yasin (1939-1950). *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (23), 257-277.

Yetim, M. (2015). *I. İnönü Zaferi'nden İzmir'in kurtuluşuna kadar Açıksöz gazetesinde hârici haberler*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Erzincan: Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yirsutimur, D. (2018). Zonguldak il merkezi gazeteleri (1923-1960), *Researcher Social Science Studies*, 6(2), 65-97.

Yüceer, S. (2006). Bursa Ermenileri üzerine bazı saptamalar ve Orhangazi'de Ermeni olayları (1914-1922). *Akademik Araştırmalar Dergisi*, (29), 27-49.

EXTENDED ABSTRACT

Newspapers play a major role in keeping the public informed about developments. A newspaper or other press organ is followed in line with their thoughts, opinions, and authors. Thus, followers are impressed by the publication of which they are readers. This interaction was experienced intensely during the first emergence of newspapers, as is the case today. In the period when communication tools were not yet common, newspapers became more important.

The occupation of Anatolia after the Mondros Armistice Agreement, especially the occupation of İzmir on May 15, 1919, caused a great passion in the eyes of the public. Against these invasions, Kuva-yı Milliye was established through the Defense of Rights and Refusal Societies. During this period, many media outlets in Anatolia acted to support the resistance of Anatolia against invasions. One of the most important newspapers contributing to the War of Independence is the Açıksöz newspaper, which started its publication life in Kastamonu.

The features of the newspapers such as their authors, owner, broadcast stream, and place of publication have been influential in the world of ideas. Açıksöz, which started its publishing life under the leadership of a group of patriots, later included important names such as Mehmet Akif (Ersoy) in the writer's staff. Thus, the newspaper had the courage to display its stance that supports the National Struggle from its first period to the end. Taking this kind of attitude also meant opposing the invaders and their supporters. Açıksöz has been one of the rare newspapers that have managed to maintain this courage at the time when the public felt the most need.

The city where the newspaper was published has also been effective in the publication policy. Factors such as the idea of independence of the people of Kastamonu, their support for the National Struggle at the front and behind the front, and not being subjected to occupation were influential in the newspaper's belief in liberation from the occupation. Kastamonu and its people have used the advantages of not being subjected to occupation to the end. It provided all kinds of material and moral support, especially for newspapers. Soldiers from Kastamonu took charge in different regions of Anatolia from Tripoli to Çanakkale. During the War of Independence, the "Independence Road" starting from İnebolu and extending to Ankara via Kastamonu is also an important amount. Ammunition has been shipped from Istanbul to Anatolia via this route.

This newspaper has produced daily publications supporting and organizing the public's reaction to the invasions, organizing for the independence war, and joining the Kuva-yı Milliye troops if necessarily. It constantly emphasized the inability of the

Istanbul Government against these invasions and had a sociological and psychological impact in the Amasya Circular around the ideal of "Independence of the nation's determination and the decision will save the nation".

In this study, the developments in Bursa and its vicinity during the Greek occupation period are mentioned. Referring to the importance of newspapers as a press organ, the Açıksöz newspaper was placed in the center, and developments in Bursa and its vicinity were evaluated. Also, these developments have been evaluated within the framework of the information obtained from Açıksöz, and archive documents and copyright works have also been used. Thus, the effort of the newspaper to fulfill an important task in a difficult period and the drama experienced during the Greek occupation period, apart from the official records, were tried to be examined.

During the Greek occupation period, the most emphasized by the newspaper was the brutality the civilians were subjected to, the policy of destruction and insult along with the persecution of the occupiers, and these findings constitute the content of the study. The newspaper's continuous sharing of such information has been effective in local, national, and international public opinion. Because the Greek savagery took place in the eyes of the whole world, contrary to all human values and the laws of war. Although the Ottoman Empire did not have a direct defeat against Greece, the invasion attempts were influential in the idea of National Struggle that awakened in the eyes of the people. Although the Entente States supported Greece, the military-civilian people in Anatolia managed to unite.

Açıksöz has attracted the attention of many researchers with all these features and values. Graduate theses, books, and articles were produced by using the rich content of the newspaper. In this study, we aim to explain a historical cross-section in the light of the information we have obtained from the newspaper and to understand the value the newspaper deserves.